

บทที่ 4

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ปรากฏการณ์การค้ามนุษย์ที่พบในประเทศไทยจากรายงานการศึกษาพบว่า มีการต่อต้านเริ่มต้นจากการที่ผู้เดินทางจากประเทศรอบข้างประเทศไทย อันได้แก่ พม่า กัมพูชา ลาว เวียดนาม และส่วนของประเทศจีนตอนใต้ ต้องการอพยพตนเองเข้ามาแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจ หางานทำ ขณะที่บางเหตุผลในการอพยพก็เนื่องมาจากความไม่มั่นคงปลอดภัยทางการเมือง ภัยผู้รบกวนสงคราม และก็ยังมีส่วนที่ต้องการแสวงหาคุณค่าทางสังคมในรูปแบบใหม่ หาประสบการณ์ชีวิตใหม่ในอีกพรมแดนหนึ่งของประเทศตน ซึ่งการอพยพข้ามพรมแดนนั้น มีการอำนวยความสะดวกจากกลุ่มผู้นำพา ซึ่งเป็นนายหน้า เพื่อนำพาแรงงานอพยพข้ามพรมแดน คือ การข้ามผ่านประเทศต้นทาง ผ่านไปยังประเทศปลายทาง หรือการข้ามผ่านจุดหนึ่งในรัฐชาติหนึ่ง ไปยังอีกจุดหนึ่งภายในของรัฐนั้น การกระทำเคลื่อนย้ายนี้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับพรมแดนของความเป็นรัฐชาติ ที่มีการระบุเงื่อนไขการเคลื่อนย้าย เข้าออกของผู้คน ซึ่งจากการศึกษานี้พบว่าในเงื่อนไขของรัฐไทยนั้น กลุ่มผู้อพยพข้ามแดนจากประเทศอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขงส่วนมากเป็นผู้ลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย และต้องอาศัยดำรงชีวิต ทำงานอย่างหลบซ่อน ด้วยเหตุนี้จึงมีความสัมพันธ์สืบเนื่องมาถึง การอาศัยตัวกลางในการนำพาให้อยู่รอดได้ภายในเงื่อนไขดังกล่าว

สาเหตุของการที่รัฐไทยระบุว่า การค้ามนุษย์นั้น เป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย เป็นความร้ายแรงที่ก่อตัวเป็นปัญหาในระดับกว้างของสังคมนั้น ก็เพราะ ธุรกิจการค้ามนุษย์ และการค้าแรงงานผิดกฎหมายทั้งภายในประเทศ และข้ามพรมแดน เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ไม่เป็นที่ยอมรับเพราะเป็นการกระทำที่ผิดต่อศีลธรรม ละเมิดสิทธิมนุษยชน และเป็นธุรกิจที่ผูกพันเกี่ยวกับการคอร์รัปชัน ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของประเทศต่อการลงทุนของต่างประเทศ และยังถูกประณามจากประเทศมหาอำนาจ อย่างเช่น สหรัฐอเมริกา ซึ่งทั้งหมดก็เป็นการกระทบต่อความมั่นคง และการพัฒนาของรัฐไทย ต่อสายตาของรัฐอื่นๆ ที่มีความเชื่อมโยงกัน

อย่างไรก็ตาม การที่รัฐไทยจะจัดการดำเนินการกับการสกัดกั้น ต่อต้านการค้ามนุษย์นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจเงื่อนไขของบริบทเบื้องหลังที่ส่งเสริมการค้ามนุษย์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ดังนี้

1. ผู้อพยพแรงงานข้ามชาติส่วนมากเข้ามาในช่องทางที่เป็นลักษณะไม่เป็นทางการ ตามเงื่อนไขของข้อกำหนดที่รัฐบาลไทยกำหนดไว้ หรือที่เรียกว่า เป็นการข้ามพรมแดนผิดกฎหมายส่งผลต่อการดำเนินชีวิต และกิจกรรมของงานที่จะสามารถทำได้ ด้วยเหตุนี้การกำหนด

สถานภาพของแรงงานอพยพ ซึ่งมาจากประเทศรอบข้างของประเทศไทยว่าควรมีอิสระขอบเขตของพื้นที่ทางเศรษฐกิจ พื้นที่ทางสังคม อย่างไร จึงเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณา และมีนโยบายที่สามารถควบคุมการเข้า ออกของแรงงานอพยพเหล่านี้ได้ การค้ามนุษย์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยจากตัวอย่างกรณีศึกษาที่น่าสนใจในบทที่ 3 พบว่า การที่แรงงานอพยพที่มีสถานภาพผิดกฎหมายจะมีโอกาสเข้าสู่การพึ่งพิงกระบวนการอำนวยการ นำพาข้ามแดน และขาดอำนาจการต่อรอง ถูกผูกพันด้วยภาระหนี้สิน ซึ่งกระบวนการเหล่านี้มีความเชื่อมโยงกันในหลายระดับ ที่ทำให้ผู้ที่เปราะบางของกระบวนการค้ามนุษย์ไม่สามารถหลุดรอดพ้นเป็นอิสระได้อย่างง่าย

2. ความคิดของการรวมเป็นชาติ ความเป็นเผ่าพันธุ์ ความเป็นชาติพันธุ์ ส่งผลให้เกิดการกีดกัน คนบางกลุ่มออกจากรัฐชาตินั้น ดังที่ปรากฏชัดในกรณีของประเทศพม่า เมื่อสถานการณ์ภายในรัฐไม่มีความมั่นคงส่งผลให้ชนกลุ่มน้อยถูกกีดกันออกจากประเทศ ต้องอพยพมายังประเทศรอบข้าง เช่น ประเทศไทย เข้ามาในเงื่อนไขที่หลากหลาย บางเป็นผู้ลี้ภัยการเมือง บางเป็นแรงงานอพยพข้ามแดนทั้งถูกต้องและผิดกฎหมาย และด้วยกรอบแนวคิดด้วยกันสามารถอธิบายเพิ่มเติมได้ว่า การที่นายจ้างไทย คนไทยบางกลุ่มที่ต่อต้านและมีอคติต่อผู้คนที่มีความแตกต่างจากตนเอง ทั้งทางด้านภาษา และวัฒนธรรม ก่อให้เกิดการกีดกัน และนำไปสู่การกระทำ ความรุนแรงต่อคนที่มีอัตลักษณ์ที่แตกต่างและไม่ยอมรับเกิดขึ้นได้ ตัวอย่างกรณีของการทำร้ายทารุณลูกจ้าง แรงงานผู้อพยพจากประเทศลาว พม่า และกัมพูชา จึงปรากฏให้เห็นในหลายกรณีของการศึกษา

3. กิจกรรมการค้ามนุษย์ และการค้าแรงงานข้ามชาติมีความเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจนอกกฎหมาย และกลุ่มอิทธิพลผลประโยชน์ทั้งในประเทศ และข้ามประเทศ เพราะการค้ามนุษย์เป็นธุรกิจรูปแบบหนึ่งที่สามารถดำรงอยู่ได้โดยมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเครือข่ายที่ซ้อนทับกันกับธุรกิจนอกกฎหมาย เช่น การค้ายาเสพติด เป็นต้น ซึ่งธุรกิจ และผลประโยชน์ทับซ้อนของกลุ่มอิทธิพลเหล่านี้มีการจัดตั้ง รวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายเพื่อดำเนินการในกิจกรรมดังกล่าว จากการศึกษาพบว่า กิจกรรมธุรกิจการค้ามนุษย์มีความเชื่อมโยงกับนายหน้า หรือแหล่งการจัดหาคนในประเทศต้นทาง ร่วมมือกับกลุ่มคน หรือแหล่งการรับคน ในประเทศปลายทาง หรือประเทศทางผ่าน ผู้ประเทศปลายทาง ความเชื่อมโยงนี้มีทั้งกลุ่มอิทธิพลที่มีผลประโยชน์ในทุกระดับตั้งแต่เครือข่ายของประเทศ ชุมชนต้นทาง หรือพวกเครือข่ายธุรกิจรายย่อยในประเทศต้นทาง ประเทศปลายทาง ในการจัดหาคนทำงาน จนไปถึงกลุ่มคนที่อยู่ในกระบวนการตามกรอบของกฎหมายก็เป็นส่วนที่ช่วยเกื้อกูลให้กิจกรรมนี้ดำเนินการผ่านไปได้ และไปจนถึงปลายทางของธุรกิจเหล่านี้ที่มีเบื้องหลังผลประโยชน์ระดับประเทศชาติ เป็นองค์กรเครือข่ายข้ามร่วมมือไปยังอีกความร่วมมือ

ของประเทศหนึ่งสู่ประเทศหนึ่งหรือในอีกหลายประเทศ (ดูเพิ่มเติมในบทที่ 3 สถานการณ์การค้ามนุษย์ในกลุ่มแม่น้ำโขง) อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาให้ลึกซึ้งถึงกลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้แล้ว ในมุมมองของผู้เดินทางมิได้มองเครือข่ายในชุมชนว่าเป็นสิ่งเลวร้ายเสมอไป เพราะมีมิติของการเกื้อกูลช่วยเหลือในลักษณะของเครือญาติ เป็นบุญคุณ และน้ำใจที่ช่วยเหลือกันอยู่ในทำที่นั่นด้วยการพิจารณาให้มีการสกันกัน ปราบปรามเครือข่ายของการค้ามนุษย์จากประเทศต้นทาง หรือในชุมชนท้องถิ่นจึงมีความสลับซับซ้อนที่ผู้กำหนดนโยบายต้องพิจารณามิติของความเป็นกลุ่มพวกราชาธิพันธุ์เข้ามาเกี่ยวข้องในการพิจารณานี้ด้วย

การอพยพเคลื่อนย้ายแรงงาน จำนวนมากจากประเทศรอบข้างประเทศไทยเป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและสามารถอธิบายปรากฏการณ์นี้ได้จาก การที่ภาคส่วนของสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคเศรษฐกิจ ที่มีความต้องการแรงงานเพื่อเข้ามาทำงานในงานบางประเภทที่คนไทยไม่มีความต้องการในการทำงานนั้น เช่น งานประมง งานรับใช้ในบ้าน และงานอื่นๆ ใด ที่ถูกระบุว่าเป็นความเสี่ยง อันตรายต่อสุขภาพ เหล่านี้เกิดเป็นความต้องการแรงงานจากส่วนอื่นๆ มาทดแทน ขณะเดียวกันสถานการณ์แรงงานของประเทศรอบข้าง ก็มีความสามารถในการจ้างงานที่ไม่เพียงพอต่อจำนวนแรงงานในประเทศตน ความไม่สมดุลเท่าเทียมที่เกิดขึ้นทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศรอบข้างสู่ประเทศไทย และนำมาสู่ความต้องการแรงงานอย่างผิดกฎหมายเนื่องจากเมื่อตลาดแรงงานไทยมีความต้องการแรงงานมากแต่ขณะที่นโยบายของรัฐยังไม่ชัดเจน และมีการเปลี่ยนแปลงอยู่บ่อยครั้ง เพราะการที่ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายชัดเจนในนโยบายเรื่องการจ้างงานของแรงงานต่างชาติโดยเฉพาะในประเทศแถบกลุ่มแม่น้ำโขง เป็นเหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดการรับจ้างขนย้ายแรงงานอย่างผิดกฎหมาย และเกิดการเอาเปรียบแรงงานอพยพเหล่านั้นจนกลายเป็นการค้ามนุษย์ในที่สุด

การทำความเข้าใจกับบริบทปัจจัยของการเอื้อให้เกิดการค้ามนุษย์ในประเทศไทย ตามประเด็นทั้ง 4 ประการข้างต้น นำไปสู่ข้อสรุปของการศึกษาคั้งนี้ได้ว่า ปรากฏการณ์การย้ายถิ่นข้ามชาติ เป็นทั้งความจำเป็น และความต้องการของผู้คนทั้งในประเทศต้นทาง และประเทศปลายทาง ซึ่งสาเหตุจากประเทศต้นทางคือการที่ผู้คนในรัฐนั้นประสบกับเงื่อนไขการถูกกีดกันในความเป็นพลเมือง การถูกกีดกันออกไป ไม่สามารถพำนักอยู่ได้ในรัฐเดิม เช่น ตัวอย่างประเทศพม่า ขณะที่ผู้อพยพจากประเทศลาว ที่พบจากการศึกษา นั้นการเคลื่อนย้ายถิ่นของกลุ่มคนหนุ่มสาววัยรุ่น ที่มาประเทศไทย เพื่อต้องการแสวงหาคุณค่าใหม่ทั้งในทางสังคม และทางเศรษฐกิจ การข้ามพรมแดนรัฐของคนลาว ไม่ได้เป็นเพียงความต้องการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังมีความหมายถึง การได้เข้าถึงความทันสมัย การได้บริโภคสื่อ หรือการได้อยู่ในวัฒนธรรมคุณค่าใหม่

ในฝั่งไทยด้วย เมื่อมีความต้องการย้ายถิ่นเนื่องจากเหตุผลที่ยกตัวอย่างไปข้างต้น มาพบกับความต้องการทางด้านภาคเศรษฐกิจของไทย ที่ต้องการแรงงานระดับล่างเข้ามาสนับสนุนกิจกรรมธุรกิจของไทย ประกอบกับการที่รัฐไทยไม่มีนโยบายที่จริงจัง และชัดเจนต่อการกำหนดหรือนำเข้าแรงงานอพยพอย่างรอบด้าน รวมถึงระบบการจัดการด้านแรงงานข้ามชาติ ซึ่งที่ผ่านมาความพยายามในการจัดการนี้ไม่สอดคล้องกับลักษณะของแรงงานต่างชาติที่เข้ามาอย่างหลากหลายรูปแบบ จึงก่อให้เกิดปัญหาในการเอาตัวแปรียบ จนกลายเป็นการค้ำมนุษย์เกิดขึ้นดังที่ได้เห็นจากหลากหลายกรณีตัวอย่างที่ได้มีการนำเสนอในการศึกษานี้

สุดท้ายนี้ การศึกษา เรื่อง การค้ำมนุษย์ในประเทศไทย ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะต่อแนวทางในการแก้ไขปัญหาการค้ำมนุษย์ ดังนี้ คือ

1. การสร้างระบบการจัดการด้านแรงงานข้ามชาติ ซึ่งรัฐไทยควรต้องมีการกำหนดนโยบายมาตรการในด้านการจดทะเบียนแรงงานข้ามชาติระยะยาว อย่างสอดคล้องกับลักษณะของกิจการจ้างงานที่มีการใช้แรงงานในรูปแบบและระยะเวลาที่แตกต่างกันหลาย เพื่อเป็นทางเลือกให้กับทั้งแรงงานและผู้ประกอบการในการจดทะเบียน โดยคำนึงถึงทุกมิติของการดำรงชีวิตของแรงงานข้ามชาติเหล่านี้ที่เข้ามาในประเทศไทย

2. การให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องในการอพยพเดินทางย้ายถิ่นให้เกิดความปลอดภัย เป็นเรื่องที่สำคัญและควรดำเนินการให้เกิดขึ้นในทุกระดับ ทั้งในชุมชนประเทศต้นทาง และประเทศปลายทาง เนื่องจากการค้าแรงงานข้ามชาตินำกำไรมหาศาลให้แก่ผู้ค้า ด้วยเหตุผลที่คนงานที่อยากไปทำงานแต่ไม่รู้ข้อมูลที่ชัดเจน เกี่ยวกับตลาดแรงงานในประเทศที่จะไป ขณะที่ประเทศผู้รับไม่ยอมรับแรงงานอพยพ ดังนั้นจึงเป็นการเปิดช่องให้นักค้าแรงงาน เอเยนต์หาทางทำกำไรหรือเอาเปรียบตัวแรงงาน การเปิดโอกาสให้แรงงานหรือผู้เดินทางเข้าถึงข้อมูลที่ถูกต้องตลอดจนช่องทางการเดินทางที่ปลอดภัย เป็นการดำเนินงานที่ควรได้รับการส่งเสริมให้เกิดขึ้น

3. การแก้ไขปัญหาการค้ำมนุษย์มิได้มีเหตุผลการพิจารณาแต่ในเรื่องงานแรงงาน หรือในภาคส่วนทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังมีมิติทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย รัฐบาลไทยควรมีแนวทางที่ชัดเจนในการส่งเสริมให้เกิดสันติภาพขึ้นในประเทศที่ยังมีปัญหามือการเมือง การสู้รบภายในประเทศ และเสนอให้มีการเจรจากับประเทศรอบข้างผลักดันให้เกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจให้เติบโตคู่ขนานกันไปกับของประเทศไทย ทั้งนี้เป็นการลดช่องว่างที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาที่ไม่เท่าเทียมกันในภูมิภาคนี้